

OILAVIY ZO'RAVONLIK BILAN BOG'LIQ JINOYATLARNING MOHIYATI, TURLARI VA TAVSIFLANISHI

Xabibullayev Dostonbek Abdullayevich

Jamoat Xavfsizligi Universtituti magistraturasi tinglovchisi

Annotatsiya: Oiladagi zo'ravonlik butun dunyo bo'ylab son-sanoqsiz odamlarga ta'sir qiladigan jiddiy muammodir. U oilaviy munosabatlar doirasida sodir bo'ladigan, ko'pincha jismoniy va ruhiy zarar keltiradigan turli xil jinoyatlarni o'z ichiga oladi. Ushbu maqola oilaviy zo'ravonlik bilan bog'liq jinoyatlarning mohiyati, turlari va tavsiflarini yoritishga qaratilgan. Ushbu jihatlarni tushunib, jamiyatimizda keng tarqalgan ushbu muammoni yaxshiroq hal qilishimiz va unga qarshi kurashishimiz mumkin

Kalit so'zlar: oilaviy kelishmovchiliklar, ziddiyatlar, statistika, jinsiy zo'ravonlik, hukumat qarorlari

Kirish: Oiladagi zo'ravonlik dunyoning barcha madaniyatlarida emas, balki ko'plab mamlakatlarda mavjud. 20-asr oxir,igacha u yomon dominant madaniyatlarda ijtimoiy jihatdan qabul qilingan, urf-odat va an'analarda oqlangan va qonun bilan ma'qullangan. Ayollar ham jimgina azob chekishi kutilgan.

Dunyo bo'ylab feministlar va ayollar ozodlik harakatlariga qarshi qaratilgan bu zo'ravonlik va uni tarixning turli nuqtalarida hukumatlar tomonidan qo'llab-quvvatlangani uchun XX asrning so'nggi choragida eng so'nggi va kuchli tarzda. 1970-yillardan boshlab, tanqidga qaramay , feministlar uydagi zo'ravonlikni shaxsiy muammodan davlat muammosiga muvaffaqiyatli aylantirdilar, hozirda mahalliy, milliy va xalqaro hukumatlar kun tartibida.

Buyuk Britaniyada bu davrdagi feministik ish, shuningdek, 21-asrning jonli ayollar ixtiyoriy sektoriga hissa qo'shadigan boshpana va boshqa qo'llab-quvvatlash xizmatlarining milliy tarmog'ini yaratishni ham o'z ichiga oladi. Boshqa yutuqlarga oiladagi zo'ravonlikning tabiati, ko'lami va ta'siri bo'yicha tadqiqotlarni rag'batlantirish va uni jinoiy zo'ravonlik

sifatida tan olish uchun hukumat, politsiya va jinoiy adliya tizimi tomonidan muvaffaqiyatli kampaniyalar o'tkazildi.

1970-yillarda ijtimoiy muammo sifatida (qayta) kashf etilganidan beri feminizm ichida, siyosatchilar, amaliyotchilar va tadqiqotlarda ko'p muhokama qilingan.

Oiladagi zo'ravonlik tabiatini o'rganishning boshlang'ich nuqtasi² 2002 yilda Angliya ayollarga yordam federatsiyasi tomonidan ishlab chiqarilgan "Tasavvur qiling" plakatidir. Ushbu kuchli plakatta ko'rsatilganidek, oiladagi zo'ravonlik jismoniy zo'ravonlik, jinsiy zo'ravonlik va jinsiy zo'ravonlikning ko'plab shakllarini o'z ichiga olgan keng tushunchadir.

Bir qator majburlovchi, qo'rqituvchi va nazorat qiluvchi xatti-harakatlar. Bu jismoniy, psixologik va ijtimoiy zarar keltiradi. Oilaviy zo'ravonlik tomonlarning birga yashashi yoki yashamasligi, turmush qurganligi yoki birgalikda yashashi yoki uch avloddan iborat oilalarda yashashidan qat'i nazar, har qanday yaqin yoki oilaviy munosabatlarda sodir bo'lishi mumkin.

Zo'ravonlikni "maishiy" deb belgilaydigan joy emas, balki aynan shu munosabat elementidir, chunki u odatda uyda sodir bo'lsa-da, u ko'chalarga, avtobus bekatlariga, barlarga tarqalishi yoki hatto yo'l-transport hodisasiga olib kelishi mumkin. Jinoyatchi va jabrlanuvchi nafaqat bir-biriga yaxshi tanish, balki yaqin yoki oilaviy munosabatlarda bo'lganligi (yoki bo'lganligi) omon qolgan yoki jabrlanuvchi, qo'llab-quvvatlovchi va jinoiy adliya organlari va qonun bilan kurashishni qiyinlashtiradi.

Oilaviy zo'ravonlikni boshdan kechirish:

Shaxsiy tajribaga ega bo'lmaganlar uchun uning tabiatini tushunish oiladagi zo'ravonlik doimiy jarohatlar va ba'zan o'limga olib kelishi mumkin bo'lgan haqiqiy va jiddiy zo'ravonlik ekanligini tan olishni talab qiladi. "Tasavvur qiling" plakati oiladagi zo'ravonlikning asosiy elementlarini, shu jumladan ko'plab rasmiy ta'riflarning "jismoniy,

²Archer J. Mojarolar taktikasi shkalalarining ishonchliligini baholash: meta-tahlil. Shaxslararo zo'ravonlik jurnali. 1999;14:1263-1289

jinsiy, psixologik va moliyaviy zo'ravonlik" qatorida jamlangan va ko'plab huquqiy tizimlarda jinoiy huquqbuzarliklarning asosini tashkil etadigan elementlarni aniqlaydi va tasvirlaydi.

Jismoniy zo'ravonlik:

Jismoniy zo'ravonlik "Tasavvur qiling" plakatida "mushtlash, urish, tishlash, chimchilash, tepish, turtish, kuydirish, bo'g'ish va kaltaklash" haqidagi havolalarda tasvirlangan, ammo to'liq ro'yxat emas. U yerda ko'rsatilmagan bo'lsa-da, u qurol va buyumlardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin, masalan, pichoq, kamar, qaychi, mebel, issiq dazmollar, sigaretalar yoki qo'lga tushadigan har qanday narsa.

Bu omon qolgan yoki jabrlanuvchi, qo'llab-quvvatlash va jinoiy adliya idoralari va qonun bilan kurashishni qiyinlashtiradi.

Oilaviy zo'ravonlikni boshdan kechirish:

Shaxsiy tajribaga ega bo'lmaganlar uchun uning tabiatini tushunish oiladagi zo'ravonlik doimiy jarohatlar va ba'zan o'limga olib keladigan haqiqiy va jiddiy zo'ravonlik ekanligini tan olishni talab qiladi (Home Office, 2005). "Tasavvur qiling" plakati oiladagi zo'ravonlikning asosiy elementlarini, shu jumladan ko'plab rasmiy ta'riflarning "jismoniy, jinsiy, psixologik va moliyaviy zo'ravonlik" qatorida jamlangan va ko'plab huquqiy tizimlarda jinoiy huquqbuzarliklarning asosini tashkil etadigan elementlarni aniqlaydi va tasvirlaydi. Angliya va Uels, Shotlandiya va Shimoliy Irlandiya.

Jismoniy zo'ravonlik

Jismoniy zo'ravonlik "Tasavvur qiling" plakatida "mushtlash, urish, urish, tishlash, chimchilash, tepish, turtish, turtish, kuydirish, bo'g'ish va kaltaklash" haqidagi havolalarda tasvirlangan, ammo to'liq ro'yxat emas.

Garchi u erda ko'rsatilmagan bo'lsa-da, u qurol va buyumlardan foydalanishni o'z ichiga olishi mumkin, masalan, pichoq, kamar, qaychi, mebel, issiq dazmollar, sigaretalar yoki

haqiqatan ham qo'lga tushadigan barcha narsalar. maishiy zo'ravonlik sodir etishda foydalaniladi.

McWilliams (1998) ta'kidlaganidek, Shimoliy Irlandiya kabi fuqarolik yoki mazhablararo zo'ravonlik bilan ajralib turadigan jamiyatlarda o'qotar qurollarning mavjudligi oiladagi zo'ravonlik shakllarida va maishiy qotillikning keng tarqalishida namoyon bo'ladi.

Tadqiqotlar unchalik yaxshi hujjatlashtirilmagan bo'lsa-da, qishloq joylarda ham ov miltig'iga ega bo'lishning keng tarqalganligi, shuningdek, jinoyatchilar qo'lida jirkanch qurolga aylanishi mumkin bo'lgan bir qator qishloq xo'jaligi asboblarning mavjudligi uy tabiatida zo'ravonlik holatlarini shakllantiradi.

Ushbu misollar oilaviy zo'ravonlik shakllari ularning ijtimoiy va siyosiy kontekstini qanday aks ettirishi mumkinligini ko'rsatadi. Masalan, Pokistonning Inson huquqlari bo'yicha komissiyasi oshxonadagi yong'inlar oqibatida o'lim holatlari ko'payganini qayd etib, har kuni kamida to'rt nafar ayol uydagi kelishmovchiliklar natijasida erlari va oila a'zolari tomonidan kuyib o'ldirilgani haqida xabar berdi (UNICEF, 2000).

Hindistonda, sehr berish instituti bekor qilingan bo'lsa-da, sehr bilan bog'liq zo'ravonlik kuchayib bormoqda va yiliga 5000 dan ortiq ayollar er va qaynona-kelinlar tomonidan o'ldirilgan, oshxonada yonib ketgan UNIFEM (2003). Buyuk Britaniyada 2002 yilda Southall Black Sisters o'z farzandi bilan birga yonib o'ldirilgan ayolning eriga nisbatan jinoiy sud barbod bo'lganidan keyin tergov o'tkazmaslik to'g'risidagi koronerning qarorini sud orqali qayta ko'rib chiqishni so'radi (Gupta, 2003). Zo'ravonlik shakllarini shakllantirishda madaniy an'analarning keng tarqalganligini va Buyuk Britaniyadagi rasmiylarning buni tan olmasligini ko'rsatadi.

"Tasavvur qiling" plakati jinsiy zo'ravonlik va oilaviy zo'ravonlik o'rtasidagi bog'liqlikni keltirib chiqaradigan, afsuski, Buyuk Britaniya qonunchiligida va ko'p xizmat ko'rsatishda yo'qolgan zo'rlashni oiladagi zo'ravonlikning bir turi sifatida belgilaydi (Kelly va Lovett, 2005).

Jinsiy zo'ravonlik zo'rlash va uydagi zo'ravonlik sharoitida boshdan kechirilishi mumkin bo'lgan istalmagan, bosim ostida va majburlangan jinsiy aloqaning kamsituvchi doirasini tasvirlash uchun ishlatiladigan keng atamadir (Kelly, 1988). Jinsiy zo'ravonlik ko'pincha jismoniy zo'ravonlik bilan bog'liq bo'lib, ko'pincha jismoniy tajovuzdan keyin darhol sodir bo'ladi va odatda og'zaki zo'ravonlik bilan birga keladi (Jonson, 1995).

Bu jinsiy aloqa bo'lgan va ba'zi madaniyatlarda hanuzgacha ayollar uchun "burch" sifatida ifodalangan heteroseksualizmning oqim ichidagi namoyishlari normallashtirilgan. Ushbu afsonaning davom etayotgan kuchi va tarqalishi shundan iboratki, ko'plab ayollar, shu jumladan Buyuk Britaniyadagi ozchilik jamoalaridagi ayollar nikohda zo'rlashni "zo'rlash" deb atamaydilar (NISAA, 2004)³.

Bundan tashqari, Walby va Allen (2004) hisobotiga ko'ra, ommaviy axborot vositalarida zo'rlashning stereotiplari va u bilan bog'liq davom etayotgan stigma shundayki, bu jinoyatdan aziyat chekkan ko'plab ayollar buni "zo'rlash" deb bilishmaydi. BritishCrime Survey 2001 hozirgi yoki sobiq yaqin sherigi tomonidan zo'rlangan ayollardan bu tajribani qanday tasvirlashlarini so'radi.

Faqat 28 foizi "zo'rlash" variantini tanlagan, boshqa ayollar "jinsiy tajovuz" (20%), majburiy jinsiy aloqa (23%), jinsiy zo'ravonlik (18%) va 12 foizi bu variantlarning barchasini rad etib, "boshqa narsani" tanlagan. zo'rlash tili bilan bog'liq qiyinchilik, bu o'z-o'zini jonli va intruziv tarzda buzish haqiqati bilan birga, jinsiy zo'ravonlikni uning qurbonlari haqida gapirishi mumkin bo'lgan oiladagi zo'ravonlikning eng qiyin jihatlaridan biriga aylantiradi.

Biroq, bu oiladagi zo'ravonlikning umumiy jihati (Painter, 1991; Dominyand Radford, 1996). 2001 yil Britaniya jinoyatchilik tadqiqoti shuni ko'rsatdiki, ayollarga nisbatan sodir etilgan 237 000 ta zo'rlash yoki jiddiy jinsiy zo'ravonlik holatlarining 54 foizi yaqin sheriklar

³ Blumstein A, Koen J, Roth JA, Visher CA. Jinoiy martaba va martaba jinoyatchilari. jild. 1. Washington: Milliy Akademiya matbuoti; 1986 yil

yoki sobiq sheriklar tomonidan sodir etilgan va ayollarning 40 foizi ushbu so'rovdan oldin hech kimga aytmagan.

Xulosa

Oiladagi zo'ravonlik bilan bog'liq jinoyatlarning mohiyati, turlari va tavsifini tushunish ushbu keng tarqalgan muammoni hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Ogohlikni oshirish va ta'limni targ'ib qilish orqali biz oiladagi zo'ravonlikka yo'l qo'yilmaydigan jamiyat yaratishga harakat qilishimiz mumkin.

Zo'ravonlikning ushbu shakliga barham berishda jabrlanuvchilarni qo'llab-quvvatlash, huquqbuzarlarni javobgarlikka tortish va profilaktika choralari ishlab chiqish bo'yicha sa'y-harakatlar muhim ahamiyatga ega. Keling, oiladagi zo'ravonlikdan xoli xavfsiz va adolatli dunyoni qurish uchun birgalikda harakat qilaylik.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Archer J. Mojarolar taktikasi shkalalarining ishonchliligini baholash: meta-tahlil. Shaxslararo zo'ravonlik jurnali. 1999;14:1263–1289
2. Archer J. Geteroseksual sheriklar o'rtasidagi tajovuzdagi jinsiy farqlar: meta-analitik sharh. Psixologik xabarnoma. 2000;126:651–680
3. Blumstein A, Koen J, Roth JA, Visher CA. Jinoiy martaba va martaba jinoyatchilari. jild. 1. Vashington: Milliy Akademiya matbuoti; 1986 yil
4. Busch AL, Rosenberg MS. Oiladagi zo'ravonlik uchun hibsga olingan ayollar va erkaklarni solishtirish: Dastlabki hisobot. Oilaviy zo'ravonlik jurnali. 2004;19:49–57